

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים

פרשת ויחי

"יִבְרְכוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל יַת יְנוּקָא בְיוֹמָא דְמְהוּלְתָּא"

גבי אש לבנה דהיינו הנגלה והנסתר, הנגלה תיקון החומר והנסתר תיקון השכל. **וכן המילה יש מילה פנימית וחיצונית**

כנגד תיקון החומר והשכל כמבואר למעלה (במאמר שף) ע"ש.

זה"ש "בראשית" בשביל התורה שנקראת "ראשית דרכו" (משלי ח כב), ועוד שהיא באה ראשונה לאדם בהיותו במעי אמו שמלמדין אותו שם כל התורה כולה (נדה ל ב). ובשביל המילה שהיא מצוה ראשונה לאברהם, ומצוה הבאה לכל אדם ראשונה בצאתו לאויר העולם, בשביל ראשיות אלו ברא הקב"ה שמים וארץ. ובפרקי אבות דרבי נתן (פרק ב) אדם הראשון נברא מהול שנאמר "ויברא אלקים את האדם בצלמו" (בראשית א כז) ויש לדקדק מאי משמע האי בצלמו שנברא מהול. וני"ל ע"ד שנאמר "בצלמנו כדמותינו" (שם כו) פי' רש"י להבין ולהשכיל והוא הצורה הפנימית, **וכבר אמרנו שמילה החיצונית זו היא סיבה למילה פנימית מערלת הלב כשימול ערלת לבבו אז יהיו חדרי לבו רחבים והמה פתוחות להבין ולהשכיל כד"א "ולבי ראה הרבה חכמה" (קהלת א טו). וכו' עכ"ל.**

"וַיְבָרְכֶם יְיָ בַּיּוֹם הַהוּא לְאֹמֹר בְּדָבָר יְבָרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יְשׁוּבָה אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וְגו' ע"כ", ע"כ (ויחי מח כ).

א-

בתרגום יונתן בן עוזיאל (שם) וּבְרִיכְיִנּוּן בְּיוֹמָא הַהוּא לְמִימְרָא בְּדָבָר יוֹסֵף בְּרִי יְבָרְכוּן בֵּית יִשְׂרָאֵל יַת יְנוּקָא בְּיוֹמָא דְמְהוּלְתָּא לְמִימְרָא יְשׁוּיְנָדָה יְיָ כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וְכו' ע"כ.

מה שכתב בך יברך וכו' ישימך כאפרים וכמנשה, צ"ב מה המעליותא בהם יותר משאר השבטים, דהרי הם נתברכו "כראובן ושמעון יהיו ליי" (שם ה).

גם מה שכתב בתרגום יונתן דברכה זו קאי על יומא דמהולתא, יש להבין שייכות ברכה זו ליום המילה.

כמו"כ לא חזינו לנהוג לברך ביום המילה "ישימך אלקים כאפרים וכמנשה", וצ"ע.

ב-

והנה בלבוש (יו"ד סימן רסה סעי' א) יש מתמיהין למה יברך האב [פי' להכניסו בבריתו של אברהם אבינו], שהרי המוהל הוא שלוחו

ושלוחו של אדם כמותו, וכיון שהמוהל מברך על המילה מה צריך האב לברך להכניסו כו', שהרי המילה היא הברית של

אברהם אבינו, והרי מברך שתי פעמים למה וכו'. ויש מפרשים הברכה דלהכניסו שאינה כלל על המילה, רק האב משבח

ומברך לשם יתברך, שמהיום והלאה מוטל עליו לעשות בן הזה עוד מצות אחרות הנגרות אחר המילה, והם שמצווה

לפדותו אם הוא בכור, וללמדו תורה ולהשיאו אשה (קידושין כט א), ולכך אין חילוק בין אם אחר מוהל או הוא, **וזה נראה לי**

עיקר, דלפי זה אתי שפיר טפי מה שהקהל עונין אחר ברכה זו כשם שהכנסתו לברית כן תכניסנו לתורה לחופה ולמעשים

טובים, שזה נופל על הברכה הזאת לפי זה הפירוש, מפני שכל אלו הם המצות המוטלות על האב לעשות לבנו, וכו' עכ"ל.

ומבואר שהאב מודה ומשבח להקב"ה שמהיום והלאה מוטל עליו לעשות בן הזה עוד מצות אחרות, ועל זה מברכים אותו הקהל העומדים שם שזוכה לזה.

ובערוד השולחן (שם סעי' ח) ואח"כ מברכין על מה שצוה הקדוש ברוך הוא להכניס ילד ישראל מיום שנולד תחת כנפי השכינה,

ולא ככל המצות שלא נצטוו האדם בה עד שנעשה גדול, ולא על עצם המילה מברכין ברכה זו אלא שע"י מצוה זו נכנס נפש

זה תחת כנפי השכינה ונכנס בברית כלל ישראל שזהו בריתו של אברהם אבינו שהקב"ה כרת עמו ברית זה. ולכן משיבין

העולם כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה וכו', כלומר שעיקר ההכנסה תחת כנפי השכינה הוא תורה ומעשים טובים, לכן

מברכין אותו שייגע לכלל זה ואגב אומרים לחופה ג"כ וגם זהו מצוה, עכ"ל.

והוא על דרך שנתבאר בדברי הלבוש שברכה זו אינה על המילה, אלא על מה שע"י מצוה זו נכנס נפש זה תחת כנפי

השכינה ונכנס בברית כלל ישראל שזהו בריתו של אברהם אבינו.

ג-

בספר עוללות אפרים (מאמר שצב) סמך מילה לבראשית בג' מקומות. "בראשית ברא אלקים" (בראשית א א) דורשי רשומות

אמרו שמלת בראשית אותיות אש ברית, רמז לתורה שנמשלה לאש ולמילה שנקראת ברית אשר בעבורה ברא הקב"ה שמים

וארץ, שנאמר "אם לא בריתי יומם ולילה" (ירמיה לג כה) וגומר בגמרא (נדרים לב ב - לב א) מצינו פעם אחד נדרש מקרא זה על

התורה, ופעם א' דרשוהו על המילה, ונוכל לומר שתרוויהו איתנהו ביה וכו'.¹ ובזכות חק המילה שמתו חקות שמים וארץ.

ושמים וארץ הוא בעצם תיקון החומר והשכל, **כי החומר מן הארץ מוצאו והשכל מן השמים.** והתורה יש בה אש שחורה על

בשו"ת רבי עקיבא איגר (מהדורא קמא סי' מב) ² ליותר נראה דבאמת מילה ותורה שייכים להדד, וכמ"ש בעוללות אפרים

(מאמר שצב) שמילה חצונית היא סיבה למילה פנימית מערלת לב, כשימול ערלת לבבו אז יהי' חדרי לבו פתוחים להבין

ולהשכיל עיין שם, א"כ מילה מבוא למילת הלב להבין ולהשכיל בתורה ומצות, א"כ יש לומר ד"אם לא בריתי" (ירמיה

לג כה) היינו ג"כ מילה, דעיי"ז בא לשערי תורה להגות יומם ולילה. **ומומתק בזה יותר דברי הלבוש דלהכניסו היינו על**

הגרייה ממצוה זו ללמוד תורה דזה נגזר מתוך המילה, דזוכה למול ערלת לבבו להשכיל בתורה ומצות וכו"ז עכ"ל.

ולפי מה שנתבאר יתפרש ברכת להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ומה שהקהל עונים 'כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה

וכו" - היינו דמאחר שעל ידי שנכנס לברית מילה על ידי כך נפתחים חדרי לבו, לכן מברך להכניסו בבריתו שזה קאי על

התורה, ומברכים אותו הנאספים כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה.

ה-

בשפת אמת (ויחי תרלב) סוד"ה ויברך, וכתב ישימך כו', כאפרים כו', וקשה כי רק כראובן ושמעון יהיו כו', ואמאי נתייחד

בברכה כאפרים ומנשה. **אך לאשר היה דור שאחר השבטים, ומ"ש נתעלו להיות בכללם וזה ע"י הברכה כנ"ל, להיות דבוק**

בשורש אף שהם למטה במדרגה, ובאופן זה יוכל להיות נמשך ברכה, לכל איש ישראל מאבות הקדושים, אף עד אלף דור כי

השורש מהם וכו', עכ"ל.

ומבואר דאפרים ומנשה אף שהיו בדור שאחר השבטים, נתברכו שיכנסו בדרגת השבטים. ויש לפרש לפי זה הברכה

שמברכים "ישמך אלקים כאפרים וכמנשה", הוא ג"כ על דרך זה היינו שכמו שאפרים ומנשה זכו להיכנס לדור הקודם, גם

הבן הזה יהיה בדרגא של הדור הקודם פי' של האב, והיא המעליותא בהם יותר משאר השבטים.

ויש לפרש דזו היא ג"כ כוונת הברכה שמברכים את התינוק 'כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה וכו', והוא על פי מה

שנתבאר דמילה החיצונית היא סיבה למילה פנימית מערלת הלב, ומכיון דמעשה המילה החיצונית נעשה על ידי האב, פי'

לפי מדריגתו של האב, ולכן עונים אחר ברכה זו 'כשם שנכנס לברית' וכו', פי' שכפי גודל המדריגה שזכה האב בקיום מצות

המילה, כך יהיו חדרי לב התינוק פתוחים להבין ולהשכיל כפי מדריגתו של האב. ומכיון דבברכה זו נכלל שיהיה במדריגת

האב, א"כ הוא כולל ג"כ ענין ברכת ישמך אלקים.

הוא עולמו, שגא"א לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת"י (ירמיה לג כה), ואמרינן (שם לב א) גדולה תורה שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר "אם לא בריתי", משמע דאם לא בריתי קאי אתרוויהו על מילה ועל התורה, והנה על התורה הפשט פשוט בריתי יום ולילה דכתיב בו "והגית יומם ולילה" (נעי' יהושע א ח), אבל על המילה אינה נוהגת בלילה, ובתוסי' יום טוב נדרים (שם) כי דפקיה לקרא, אם לא בריתי, אזי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, דהיינו את הכל לא שמת, והוא דחוק וכו' עכ"ל.

³ **שם:** וכוין דחייב גמור על אבי האב ללמדו תורה ממילא שייכות הברית יותר עליו, שזהו הגורם לבא לשערי התורה, עכ"ל.

¹ **שם:** שאם היה מדבר במילה לבד, א"כ מהו שאמר יומם ולילה הלא אין זמנה בלילה, שנאמר "ויביום השמיני ימול" (תזריע יב ג), אלא שהוא מדבר בתורה שגא"א בה "ובתורתו יהגה יומם ולילה" (תהלים א ב). ואם מדבר בתורה לבד, למה אמר בריתי הרי נאמר ובתורתו יהגה יומם ולילה, אם כן ההוגה יומם ולילה בתורה התורה נקרא על שמו, והו"ל ג"כ למימר בריתו, אלא שגם במילה הוא מדבר כד"א "זאת בריתי אשר תשמרו" (לך לך יז ז), כי המילה היא חלק גבוה שהאדם מפרש מעשר לשם ה' כי ראש הגויה הוא אחד מעשר שליטים שבעיר קטנה, והוא נחשב כקרוב הבה לשם ה' לכן נאמר בריתי. ועוד שאמר "חקות שמים וארץ" (ירמיה לג כה) כי המילה נקראת חק, וכמו שאנו אומרים 'חוק בשארו שם'. עכ"ל.

² **שם:** גם י"ל דבהכנסת ברית עצמו שייכות יותר על אבי האב מעל אחר, כי מצינו במתני' סוף פי' ג' נדרים (לא ב) גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקדוש ברוך